

อัตลักษณ์และการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม
Cultural Identity and Representation of the Tai Saek Community in Ban At Samart,
Nakhon Phanom Province

อุไรวรรณ คำพิลา^{1*} และสารภี ขาวดี²
Uraiwan Khampila^{1*} and Sarapee Khowdee²

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analytical research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม ระหว่างปี พ.ศ. 2564-2565 โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ร่วมกับการตีความเชิงบริบท

ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสกที่ยังคงได้รับการนำเสนอทั้งภายในและภายนอกชุมชน ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ภาษา พิธีกรรมกินเตตเดน เครื่องแต่งกาย บทเพลงและดนตรี เมี่ยงตาสวด และการละเล่นแสกเต็นสาก โดยการนำเสนออัตลักษณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นผ่าน 3 ช่องทางหลัก ได้แก่ ผ่านวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรม ผ่านกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และผ่านการใช้สื่อสมัยใหม่

ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย แม้ว่าชุมชนจะมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ยังคงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และสืบทอดแก่นของวัฒนธรรมไทแสก ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การนำเสนออัตลักษณ์ ไทแสก บ้านอาจสามารถ

Received : 19 มกราคม 2569

Revised: 8 พฤษภาคม 2569

Accepted : 18 พฤษภาคม 2569

¹ บัณฑิตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, Graduate studies, Faculty of liberal Arts, Ubon Ratchathani University.

² คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, Faculty of liberal Arts, Ubon Ratchathani University.

* Corresponding Author : puy_1826@hotmail.com

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การนำเสนออัตลักษณ์และปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ของนางสาวอุไรวรรณ คำพิลา โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สารภี ขาวดี เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ABSTRACT

This research aims to explore the identity and the presentation of cultural identity of the Tai Saek people in Ban At Samart Community, At Samart Subdistrict, Mueang District, Nakhon Phanom Province. This study employs a qualitative research approach with a descriptive analytical method. Data were collected between 2021 and 2022 through documentary study, in-depth interviews, and both participant and non-participant observations. A purposive sampling method was used to select a total of 20 key informants. The gathered data were analyzed using content analysis and contextual interpretation.

The findings revealed that the cultural identity of the Tai Saek people, which continues to be presented both within and outside the community, comprises six dimensions: language, the Kin Tet Den ritual, traditional costume, songs and music, Miang Ta Suat (a local culinary delicacy), and the Saek Ten Sak (bamboo dance) performance. The presentation of this identity is exhibited through three main channels: daily ways of life and rituals, government-supported activities, and the utilization of modern media.

Furthermore, the findings reflected the dynamism of cultural identity within a contemporary social context. Although the community has adapted to social and economic changes, it continues to place high importance on preserving and transmitting the core of Tai Saek culture, which serves as the essential foundation of the community's identity.

Keywords: Identity, Cultural Identity, Identity Presentation, Tai Saek, Ban Art Samart

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีลักษณะร่วมกันทางภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต แม้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองร่วมสมัย แต่ยังคงมีการธำรงรักษาและต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนอย่างต่อเนื่อง อมรา พงศาพิชญ์ (2541) ได้ชี้ให้เห็นว่า สังคมไทยเป็นสังคมพหุชาติพันธุ์ที่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย เช่น ไทย จีน เวียดนาม เขมร มลายู มุสลิมภาคใต้ และกลุ่มชาวเขาซึ่งสามารถดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและการพึ่งพาอาศัยกัน ส่งผลให้เกิดการธำรงภาษาศิลปวัฒนธรรม และประเพณีสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ในทางทฤษฎี แนวคิดอัตลักษณ์ (identity) เป็นกรอบสำคัญในการอธิบายความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ โดย Stuart Hall อธิบายว่า อัตลักษณ์มิได้เป็นสิ่งคงที่ แต่เป็นกระบวนการที่ถูกสร้างและเปลี่ยนแปลงผ่านบริบททางสังคม วัฒนธรรม และวาทกรรม (Hall, 1996) ขณะที่ Anthony Giddens เสนอว่า อัตลักษณ์ในสังคมสมัยใหม่เป็นกระบวนการสะท้อนตนเองที่บุคคลและกลุ่มต้องสร้างและปรับตัวอย่างต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง (Giddens, 1991) แนวคิดดังกล่าวสะท้อนว่าอัตลักษณ์เป็นพลวัตและสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมอย่างใกล้ชิด

ควบคู่กันนั้น แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnic relations) ช่วยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน โดย Max Weber มองว่า กลุ่มชาติพันธุ์เกิด

จากความเชื่อร่วมเกี่ยวกับเชื้อสายและประวัติศาสตร์ ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Weber, 1978) ขณะที่ Fredrik Barth เสนอว่า ชาตินิยมควรถูกทำความเข้าใจผ่าน “ขอบเขตทางสังคม” ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมากกว่าลักษณะทางวัฒนธรรมที่ตายตัว (Barth, 1969) และ Thomas Hylland Eriksen ชี้ว่า ชาตินิยมสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการจำแนก “เรา-เขา” ภายใต้บริบทของอำนาจและความไม่เท่าเทียม (Eriksen, 2010)

ในบริบทของสังคมไทย สุริชัย หวันแก้ว อธิบายว่า ชาตินิยมสัมพันธ์ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างรัฐชาติและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่แตกต่างกันในเชิงโครงสร้างสังคม (สุริชัย หวันแก้ว, 2550) ขณะที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายว่า อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และความเป็นชาติเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างผ่านกระบวนการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มิได้เป็นสิ่งตายตัว หากแต่มีลักษณะพลวัตและเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของอำนาจและโครงสร้างทางสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2555) และ อคิน รพีพัฒน์ เสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์สะท้อนทั้งความร่วมมือ ความแตกต่าง และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ทางสังคมเดียวกัน (อคิน รพีพัฒน์, 2548)

นอกจากนี้ สุเทพ สุนทรเภสัช ได้อธิบายว่า ชาตินิยมสัมพันธ์มิใช่เพียงแนวคิดเชิงทฤษฎี แต่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม (sociological reality) ที่สะท้อนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในมิติของการอยู่ร่วมกัน ความตึงเครียด และการต่อรองเชิงอำนาจ (สุเทพ สุนทรเภสัช, 2548) ขณะที่ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และคณะ (2563) เสนอว่า ชาตินิยมสัมพันธ์เกี่ยวข้องทั้งโครงสร้างอำนาจ การเข้าถึงทรัพยากร และความเหลื่อมล้ำทางสังคม อีกทั้งยังสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างและเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตและถูกผลิตซ้ำผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

จากการสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าว อัตลักษณ์และชาตินิยมสัมพันธ์จึงสามารถอธิบายร่วมกันได้ว่า อัตลักษณ์เป็นกระบวนการสร้างและนิยามความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ ขณะที่ชาตินิยมสัมพันธ์เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้โครงสร้างสังคม วัฒนธรรม และอำนาจ ซึ่งทั้งสองแนวคิดมีความเป็นพลวัตและสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยส่งผลต่อรูปแบบการอยู่ร่วมกัน การต่อรอง และการนำเสนอความหมายทางวัฒนธรรมของกลุ่ม

ชาตินิยมไทยแสดงเป็นหนึ่งในกลุ่มชาตินิยมที่ยังคงธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ทั้งด้านภาษา การแต่งกาย อาหาร บทเพลงและดนตรี และพิธีกรรมสำคัญ เช่น พิธีกรรมกินเตตเตน และการละเล่นสะกั้นสาก ชุมชนไทยสะกั้นบ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม เป็นพื้นที่ที่สะท้อนการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ดังกล่าวอย่างชัดเจนผ่านวิถีชีวิตและการประกอบพิธีกรรม (ไพรัตน์ สุสิงห์, สัมภาษณ์, 4 มกราคม 2565)

อย่างไรก็ตาม ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการย้ายถิ่นของประชากร ส่งผลต่อบทบาทของวัฒนธรรมไทยสะกั้น ในบางช่วงเวลา ภายหลังการสนับสนุนของภาครัฐในการฟื้นฟูพิธีกรรมกินเตตเตนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการตื่นตัวในการธำรงอัตลักษณ์มากขึ้น ชุมชนจึงมีการรวมกลุ่ม จัดตั้งองค์กรทางวัฒนธรรม และปรับประยุกต์องค์ประกอบทางวัฒนธรรมบางส่วนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยยังคงยึดโยงกับแก่นวัฒนธรรมดั้งเดิม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนไทยสะกั้นบ้านอาจสามารถ พบว่าในปี 2543 มีนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนนี้ ไว้ 1 เรื่อง คือ อัมพร ยะวรรณ (2543) ศึกษาในประเด็น สะกั้นสาก: กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ศึกษากรณีสะกั้นสากบ้านอาจสามารถ อำเภอมือง จังหวัดนครพนม โดยมีมุ่งศึกษาองค์ประกอบ ขั้นตอนของประเพณีและความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีสะกั้นสาก และศึกษากระบวนการขัดเกลาทาง

สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ แสกกของชาวบ้านอาจสามารถ
อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งจากการลงพื้นที่จริงเพื่อ
สำรวจข้อมูลเพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและต่อยอด
งานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า นอกจากองค์ประกอบและ
ขั้นตอนของประเพณีแสดกเด่นสากแล้ว ยังพบองค์ประกอบ
ส่วนอื่น ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในการเล่นแสดกเด่นสาก เช่น
เพลงที่ใช้ประกอบการเล่นแสดกเด่นสาก อาหารการกิน
การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า
งานศึกษาส่วนใหญ่เกี่ยวกับไทแสกมักมุ่งเน้นการอธิบาย
พิธีกรรมและองค์ประกอบทางวัฒนธรรมในฐานะมรดก
ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังขาดการวิเคราะห์การนำเสนอ
อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบทของความสัมพันธ์
เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทน และชุมชน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่ง
ศึกษาอัตลักษณ์และการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
ไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึก
ถึงกระบวนการคงอยู่ การปรับเปลี่ยน และการต่อรอง
อัตลักษณ์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

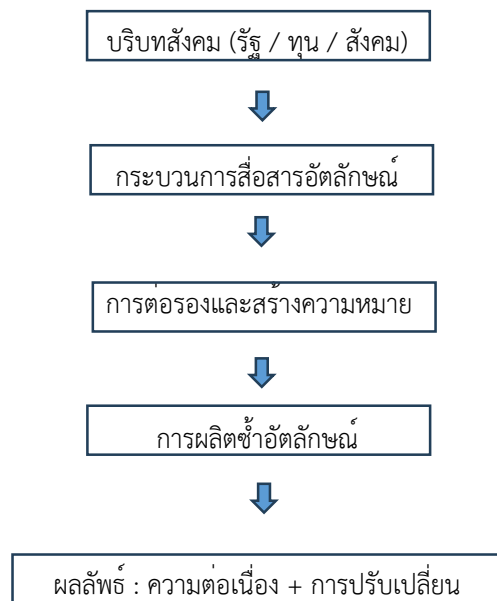
เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และการนำเสนออัตลักษณ์
ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกในชุมชน
บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัด
นครพนม

สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ
ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีแนวโน้ม
ที่จะดำรงรักษาและนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่าง
ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การนำเสนออัตลักษณ์ดังกล่าว
คาดว่าจะ เป็นกระบวนการที่มีความพลวัต มิได้หยุดนิ่ง
และมีลักษณะของการต่อรองและการปรับเปลี่ยนภายใต้
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทน และชุมชน
โดยเฉพาะภายใต้บริบทของนโยบายการพัฒนา การส่งเสริม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการใช้สื่อสมัยใหม่ ซึ่งส่งผล
ต่อรูปแบบและความหมายของการแสดงออกทางวัฒนธรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดนี้อธิบายว่า อัตลักษณ์ไทแสกเป็น
ผลจากกระบวนการสื่อสารทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายใต้
บริบทของรัฐ ทน และสังคม ซึ่งนำไปสู่การต่อรองและ
การสร้างความหมายก่อนจะถูกผลิตซ้ำเป็นอัตลักษณ์ที่
ดำรงอยู่และปรับเปลี่ยนตามสังคมร่วมสมัย

ทั้งนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ครอบคลุม งานวิจัยได้นำ
กรอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตาม พระราชบัญญัติ
ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559
มาใช้เป็นกรอบย่อยในการจำแนกอัตลักษณ์ออกเป็น 6 ด้าน
ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา ศิลปะการแสดง
แนวปฏิบัติทางสังคมและพิธีกรรม ความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ
งานช่างฝีมือดั้งเดิม และการเล่นพื้นบ้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีการเก็บข้อมูล

เชิงคติชนวิทยาภาคสนาม และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์สัมพันธ์ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์เชิงทฤษฎี

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนไทแสกบ้านอาจสามารถ จังหวัดนครพนม ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน 5 คน และชาวบ้าน 12 คน ที่ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีช่วงอายุระหว่าง 18-70 ปี ครอบคลุมทั้งกลุ่มวัยหนุ่มสาว วัยทำงาน และผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนความหลากหลายของประสบการณ์และการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสก

1.3 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนในฐานะผู้ร่วมกิจกรรม เช่น การเข้าร่วมงานพิธีกรรมสำคัญของชุมชน การร่วมชมการแสดงการเล่นแสดเต้นสาก การร่วมกิจกรรมต้อนรับแขกผู้มาเยือน ตลอดจนการเข้าร่วมการจัดเตรียมอาหารพื้นถิ่น เช่น เหมียงแตรก

ส่วนการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์จากภายนอก โดยมิได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรงในกิจกรรม เพื่อบันทึกพฤติกรรม การสื่อสาร และรูปแบบการแสดงออกทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ เช่น การสังเกตการแต่งกายของชาวบ้านในงานบุญ การใช้ภาษาไทแสกและภาษาอีสานในชีวิตประจำวัน การขอมดนตรีและการขับร้องเพลงพื้นบ้าน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมทางวัฒนธรรม การใช้การ

สังเกตการณ์ทั้งสองรูปแบบร่วมกันเพื่อศึกษากระบวนการนำเสนออัตลักษณ์ในบริบทจริง

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบบันทึก และการสังเกตการณ์วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ และตีความตามกรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และชาติพันธุ์สัมพันธ์ เพื่ออธิบายให้เห็นกระบวนการสร้าง การต่อรอง และการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ไทแสกบ้านอาจสามารถภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองร่วมสมัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม” และ “การนำเสนออัตลักษณ์” เพื่ออธิบายกระบวนการสร้าง ความต่อเนื่อง และการปรับตัวของอัตลักษณ์ไทแสก

3. การนำเสนอผลการศึกษา

นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) ควบคู่กับการสรุปอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสกในรูปแบบตาราง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง แม้อยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นกระบวนการที่มีพลวัต เกิดจากการผลิตซ้ำ การสื่อสาร และการนำเสนอในบริบทต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งในชีวิตประจำวันและพื้นที่ทางสังคมภายนอก ซึ่งผลการศึกษา สรุปได้เป็น 2 ประเด็น คือ

1. อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทแสกที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน

จากการลงพื้นที่ภาคสนามสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สามารถสรุปอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ยังคงได้รับการนำเสนอ

ทั้งภายในและภายนอกชุมชนอาจสามารถ 6 ด้าน ได้แก่ ภาษา พิธีกรรม เครื่องแต่งกาย บทเพลงและดนตรี อาหาร และการละเล่น ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันในการประกอบสร้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสก ดังนี้

1.1 ภาษา

ภาษาไทยแสกถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ทำหน้าที่ทั้งในฐานะเครื่องมือสื่อสารและพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความเป็นตัวตนของกลุ่มใช้ในชีวิตประจำวัน พิธีกรรม และบทเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงโรมไถ่แทรก และเพลงหรีนหม่อลุ่มหม่อ

แม้ภาษาไทยแสกจะไม่มีระบบการเขียน แต่ยังคงดำรงอยู่ผ่านการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ (oral tradition) และพิธีกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังเป็น “กลไกในการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ร่วม” ของชุมชน ดังที่ นางสาวจินตนา อ่อนหวาน (สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2565) กล่าวไว้ว่า

“บทเพลงเป็นสิ่งที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ทำให้รู้ว่า ชาวไทแสกบ้านอาจสามารถยังรักษาภาษาและวัฒนธรรมไว้ได้”

ภาพที่ 1 การอบรมภาษาแสกให้แก่เยาวชนไทแสกในชุมชนบ้านอาจสามารถ (เพจจารุวรรณ ราชสัย)

ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทแสก บทเพลงพื้นบ้าน ยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือสื่อสาร ความทรงจำ และรากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์ สอดคล้องกับองค์ประกอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและ

ภาษา ทั้งนี้ ชุมชนมีการสืบทอดผ่านการใช้ภาษาในครัวเรือน พิธีกรรม และการถ่ายทอดจากผู้สูงอายุสู่คนรุ่นใหม่ อันเป็นกระบวนการดำรงและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อย่างต่อเนื่อง

1.2 พิธีกรรมกินเตตเตน

พิธีกรรมกินเตตเตนจัดขึ้นในวันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3 เพื่อบูชาบรรพบุรุษและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ชาวบ้านมีการแต่งกายด้วยชุดไทแสกดั้งเดิม และเข้าร่วมพิธีกรรมอย่างพร้อมเพรียง พิธีกรรมในชุมชนแห่งนี้ถึงยังไม่เลือนหายไป ผู้ถ่ายทอดส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ของแต่ละครัวเรือนในชุมชน และผู้สืบทอดส่วนใหญ่ยังคงเป็นลูกหลานที่อยู่ในครอบครัวนั้น ๆ เมื่อครอบครัวอ้างว้างซึ่งพิธีกรรมที่ดำรงอย่างเข้มแข็งจึงทำให้พิธีกรรมในชุมชนแห่งนี้ดำรงอยู่ และเป็นการดำรงอยู่อย่างมั่นคงในฐานะของการปรับให้เข้ากับยุคสมัย ทำให้พิธีกรรมของชนเผ่าไทแสกในชุมชนนี้เกิดขึ้นทุกปี โดยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีผู้นำครอบครัวที่ใส่ใจวัฒนธรรม ชุมชน มีศาลเจ้าเด่นหัวโงมู่ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน มีความร่วมมือของครูและนักเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนในชุมชน รวมถึงความสามัคคีของคนในชุมชน

พิธีกรรมดังกล่าวทำหน้าที่เป็นพื้นที่ในการถ่ายทอดความเชื่อและคุณค่าทางสังคมจากรุ่นสู่รุ่น อีกทั้งยังเป็นกลไกในการสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน และการยืนยันความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน

ภาพที่ 2 พิธีกินเตตเตน (การบวงสรวงโงมู่) ของชาวไทแสกบ้านอาจสามารถ (ถ่ายโดยผู้วิจัย)

ผลการศึกษาพบว่า พิธีกรรม งานบุญประเพณี และการแต่งกายชุดประจำชาติพันธุ์ในโอกาสสำคัญ ยังคงเป็นกลไกหลักในการรวมกลุ่มและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล กิจกรรมเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงอัตลักษณ์ไทแสกในระดับชุมชน

1.3 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายของชาวไทแสก เช่น เสื้อแสก ผ้าฝ้ายย้อมคราม ผ้าถุงมัดหมี่ และเครื่องประดับเงิน ทอง และนาค ถือเป็นสัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เครื่องแต่งกายมิได้เป็นเพียงการสวมใส่ในชีวิตประจำวัน แต่เป็นการแสดงตัวตน การเชิดชูรากเหง้า และการเคารพบรรพบุรุษ นอกจากนี้ พบว่านอกเหนือจากการแต่งกายด้วยชุดประจำชาติพันธุ์ไทแสกในโอกาสประกอบพิธีกรรมสำคัญภายในชุมชนแล้ว ชาวไทแสกบ้านอาจสามารถยังนิยมสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมระดับจังหวัด ตลอดจนการนำการละเล่น “แสกเต้นสาก” ไปจัดแสดงในเวทีระดับประเทศด้วย ดังที่ นางไพรวัลย์ ปัญญาแก้ว (สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2565) กล่าวว่า “ชุดนี้บอกว่าแม่เป็นใคร” สะท้อนให้เห็นว่า เครื่องแต่งกายทำหน้าที่เป็น “ภาษาทางสังคม” ในการสื่อความหมายของความเป็นไทแสก

อนึ่ง การนำเสนออัตลักษณ์ผ่านการแต่งกายในพื้นที่สาธารณะเช่นนี้ ยังเป็นกระบวนการยืนยันและผลิตซ้ำ ความเป็นไทแสกให้ปรากฏต่อสายตาสังคมภายนอก ทำให้ผู้คนรับรู้ถึงการดำรงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกในฐานะกลุ่มวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ขณะเดียวกัน การที่สมาชิกชุมชนยินดีสวมใส่ชุดประจำชาติพันธุ์ในโอกาสต่าง ๆ ยังสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในรากเหง้าและความเป็นไทแสกของตนเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ท่ามกลางบริบทสังคมร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 3 การแต่งกายของชาวไทแสกบ้านอาจสามารถ (ถ่ายโดยผู้วิจัย)

1.4 บทเพลงและดนตรี

บทเพลงและดนตรีพื้นบ้านของชาวไทแสก เช่น เพลงโรมไถ่แทรก เพลงหวีนหม่อมลุ่มหม่อม ตลอดจนเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ แคน กลอง ฆ้อง และฉิ่ง ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภาษา ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนได้อย่างเด่นชัด บทเพลงภาษาแสกถูกนำมาใช้ทั้งในพิธีกรรม การละเล่นพื้นบ้าน และโอกาสต้อนรับผู้มาเยือน โดยมีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้รู้ในชุมชนทำหน้าที่สืบทอด ถ่ายทอด และประยุกต์สร้างสรรค์บทเพลงให้คงอยู่สืบต่อไป

บทเพลงและดนตรีพื้นบ้านจึงมิได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากยังเป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดอารมณ์ ความทรงจำร่วม และระบบความเชื่อของชุมชน ผ่านถ้อยคำ ท่วงทำนอง และจังหวะดนตรีที่มีความหมายเฉพาะในบริบทวัฒนธรรมไทแสก กระบวนการดังกล่าวมีส่วนช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่วมกันอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกในชุมชน ตลอดจนยืนยันและผลิตซ้ำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ท่ามกลางบริบทสังคมร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 4 บทเพลงและดนตรีที่ใช้ประกอบจังหวะ
(ถ่ายโดยผู้วิจัย)

1.5 อาหาร

เมี่ยงตาสดหรือเมี่ยงแสดเป็นอาหารพื้นเมืองที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทแสก ใช้ในพิธีกรรมการต้อนรับแขก และกิจกรรมชุมชน อีกทั้งยังถูกพัฒนาเป็นของฝากและสื่อวัฒนธรรมในงานภายนอกชุมชน ทำให้กลายเป็น “ตัวแทนทางวัฒนธรรม” ที่ช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ของไทแสกสู่สาธารณะ

ปัจจุบัน “เหมี่ยงแสดกรก” ได้กลายเป็นอาหารพื้นถิ่นที่มีชื่อเสียงของชาวไทแสกบ้านอาจสามารถ และถือเป็นหนึ่งในอาหารที่มักใช้ต้อนรับผู้มาเยือนชุมชน โดยผู้มาเยือนมักได้รับการเชื้อเชิญให้ลิ้มลองอาหารชนิดนี้ ในฐานะตัวแทนรสชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น เหมี่ยงแสดกรกมีลักษณะเด่นคือ ใช้วัตถุดิบที่สามารถหาได้ง่ายภายในชุมชน มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ และสามารถรับประทานได้หลากหลายช่วงวัย จึงสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิต อาหาร และทรัพยากรท้องถิ่นของชาวไทแสกได้อย่างชัดเจน

นอกจากการปรุงเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนแล้ว ในปัจจุบันยังมีการส่งเสริมให้เหมี่ยงแสดกรกได้รับการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ของฝากและสินค้าชุมชน เพื่อจำหน่ายแก่ ผู้มาเยือน รวมถึงนำออกไปจัดแสดงในงานกิจกรรมภายนอกชุมชน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ควบคู่กับการเผยแพร่อัตลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ไทแสกสู่สาธารณะ ทำให้อาหารพื้นถิ่นมิได้มีบทบาทเพียงเพื่อการบริโภคเท่านั้น

หากยังเป็นสื่อกลางสำคัญในการสื่อสารความเป็นไทแสก และสร้างการรับรู้ต่อสังคมภายนอกอีกด้วย

ภาพที่ 5 อาหารของชาวไทแสกบ้านอาจสามารถ เรียกในกลุ่มว่า เหมี่ยงแสดกรก เหมี่ยงแสด หรือ “เมี่ยงตาสด”
(ถ่ายโดยผู้วิจัย)

ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การประกอบอาหารพื้นบ้าน เช่น เหมี่ยงแสดกรก ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับฤดูกาลและวิถีเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่ยังคงมีความหมายต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

1.6 การละเล่น

การละเล่นแสกเต้นสาก เป็นการผสมผสานระหว่างดนตรี พิธีกรรม และการแสดง เป็นการละเล่นที่มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรมกินเตตเตน ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม โดยถ่ายทอดคุณค่าความกตัญญู ความสามัคคี และความเคารพต่อบรรพบุรุษ การละเล่นแสกเต้นสากในปัจจุบันยังถูกนำเสนอในเวทีภายนอกชุมชน ทั้งในกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ซึ่งช่วยให้การละเล่นดังกล่าวยังคงมีชีวิตและได้รับการรับรู้ในวงกว้าง โดยผู้แสดงมีทั้งผู้ชายตีสากและผู้หญิงพ้อนรำ ประกอบด้วยท่ารำหลัก 3 ท่า ได้แก่ ท่าสรว้อยลอยลม ท่าสะบัดจีบ และท่ากาตากปิก การละเล่นนี้สะท้อนคุณค่าทางสังคม เช่น ความกตัญญู ความสามัคคี และความผูกพันต่อบรรพบุรุษ

ภาพที่ 6 การเล่นเกมแสนสากของชาวไทแสกบ้าน
อาจสามารถ (ถ่ายโดยผู้วิจัย)

ผลการศึกษาพบว่า การเล่นเกมแสนสาก การขับร้องเพลงพื้นบ้าน และการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน ยังคงเป็นสัญลักษณ์สำคัญของชุมชนไทแสกบ้าน อาจสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้าน ศิลปะการแสดง โดยชุมชนมีการนำเสนอผ่านงานประเพณี การต้อนรับแขก และการแสดงในเวทีระดับจังหวัดหรือ ระดับประเทศ แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดและปรับตัวของ ศิลปวัฒนธรรมในบริบทสมัยใหม่

จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้านที่กล่าว มา สามารถสรุปเป็นตารางแสดงอัตลักษณ์ รายละเอียดของ อัตลักษณ์ที่พบ รวมถึงสิ่งที่ทำให้เห็นว่า เป็นความโดดเด่น หรือเอกลักษณ์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงอัตลักษณ์ของชาวไทแสกในชุมชน
บ้านอาจสามารถ

อัตลักษณ์	รายละเอียดของ อัตลักษณ์ที่พบ	ความโดดเด่น/ เอกลักษณ์
ภาษา	ใช้สื่อสารในชีวิต ประจำวัน, บทเพลง, พิธีกรรม	ถ่ายทอดภูมิปัญญา และความเชื่อ, แสดงอัตลักษณ์ ชาติพันธุ์
พิธีกรรม กินตอดเดน	วันขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3, บูชาบรรพบุรุษ	สร้างความสามัคคี, ผูกพันชุมชน
เครื่อง แต่งกาย	เสื้อแสก, ผ้าฝ้าย ย้อมคราม, ผ้าถุง	แสดงตัวตน, ภูมิใจ ในความเป็นไทแสก

อัตลักษณ์	รายละเอียดของ อัตลักษณ์ที่พบ	ความโดดเด่น/ เอกลักษณ์
	มัดหมี่, เครื่อง ประดับ	
บทเพลง และดนตรี	เพลงโรมโถ้แทรก, เพลงหรีนหมอลุ่ม หม่อ, แคน, กลอง, ฉิ่ง, ฉาบ	ถ่ายทอดอารมณ์, เรื่องราว, ความเชื่อ
เมี่ยงตาสวด	อาหารพื้นเมือง ไทแสก, ใช้ใน พิธีกรรมและ ต้อนรับแขก	แสดงภูมิปัญญา และวิถีชีวิต, เป็น สัญลักษณ์ทาง วัฒนธรรม
การเล่นเกม แสนสาก	พ่อนรำ ตีสาก ทั้ง ชายและหญิง, ทำรำ หลัก 3 ท่า	ผลงานดนตรี, พิธีกรรม, แสดง คุณค่า กตัญญูและ ความสามัคคี

ผลการวิจัยจากตารางสรุปสะท้อนว่า
อัตลักษณ์ ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ภาษา พิธีกรรม เครื่องแต่งกาย
บทเพลงและดนตรี อาหาร และการเล่นเกม ล้วนทำหน้าที่
เป็น “รูปธรรมของการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์” ที่
ถูกผลิตซ้ำและแสดงออกทั้งในระดับชุมชนและพื้นที่
สาธารณะ แม้จะมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบท
สมัยใหม่ แต่ยังคงรักษาแก่นวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้อย่างชัดเจน

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ
ชาวไทแสกมิได้เป็นสิ่งคงที่ หากแต่เป็นกระบวนการที่มี
พลวัต ซึ่งเกิดจากการผลิตซ้ำและการนำเสนอในบริบท
ของสังคมร่วมสมัย อัตลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึง
ความสามารถของชุมชนในการธำรงรักษาแนวทางวัฒนธรรม
ควบคู่ไปกับการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม
และเศรษฐกิจ

2. การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสก

ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าชาวไทแสกบ้านอาจสามารถ
จะมีการปรับตัว ปรับวิถีชีวิต ปรับวัฒนธรรมกลุ่มให้เข้ากับ

ยุคสมัยบ้าง แต่พวกเขาก็ยังคงร่วมกันอนุรักษ์สิ่งที่เป็นหัวใจหรือแก่นของวัฒนธรรมที่ต่อยึดความเป็นไทแสงบ้านอาจสามารถไว้

การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสงอาจสามารถไม่ใช่เพียงกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งมีบทบาทในการกำหนด รูปแบบ และความหมายของการแสดงออกทางอัตลักษณ์ โดยสามารถสรุปช่องทางสำคัญได้ 3 ช่องทางหลัก ได้แก่ ผ่านวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรม ผ่านกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และผ่านการใช้สื่อสมัยใหม่ ดังนี้

2.1 การนำเสนอผ่านวิถีชีวิตประจำวันและพิธีกรรม

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสงถูกสืบทอดผ่าน วิถีชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ภาษาไทแสงในครอบครัว การประกอบพิธีกรรมกินเตตเตน และการมีส่วนร่วมในประเพณีท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม กระบวนการดังกล่าวไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเป็นอิสระ หากแต่ได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางอำนาจของรัฐและสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะระบบการศึกษาที่ส่งเสริมภาษาไทยมาตรฐาน ส่งผลให้ภาษาไทแสงมีพื้นที่การใช้ที่จำกัดในบางบริบท

ในขณะเดียวกัน พิธีกรรมกินเตตเตนยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่ชุมชนใช้ในการธำรงและต่อรองอัตลักษณ์ของตนเอง ท่ามกลางแรงกดดันจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างการกลืนกลายทางวัฒนธรรมกับการรักษาความแตกต่างทางชาติพันธุ์

ภาพที่ 7 การประกอบพิธีกรรมกินเตตเตน (ถ่ายโดยผู้วิจัย)

2.2 การนำเสนอผ่านกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

การสนับสนุนจากภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการขยายพื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์ไทแสงสู่สาธารณะ เช่น การสนับสนุนพิธีกรรมกินเตตเตน การแสดงแสงเตนสาธิต และการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม บทบาทของรัฐไม่ได้เป็นเพียงการสนับสนุนเชิงอนุรักษ์ แต่ยังเป็นกำหนดกรอบการนำเสนอวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับนโยบายด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

ภายใต้บริบทดังกล่าว วัฒนธรรมบางส่วนถูกเลือกนำเสนอในฐานะ “ตัวแทนความเป็นไทแสง” เพื่อสร้างภาพลักษณ์เชิงวัฒนธรรม ขณะที่บางองค์ประกอบอาจถูกลดทอนหรือปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับผู้ชมภายนอก กระบวนการนี้สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและชุมชนในการกำหนดความหมายและรูปแบบของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ภาพที่ 8 การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าไทแสง (ถ่ายโดยผู้วิจัย)

2.3 นำเสนอผ่านสื่อสมัยใหม่

การใช้สื่อดิจิทัลและโซเชียลมีเดียเป็นอีกช่องทางสำคัญในการเผยแพร่อัตลักษณ์ไทแสกสู่สาธารณะทำให้เยาวชนและผู้สนใจสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ชุมชนสามารถกำหนดภาพแทนของตนเองได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการเผยแพร่ภาษาไทยแสก ประเพณี พิธีกรรม การแต่งกาย อาหารพื้นถิ่น บทเพลงและดนตรี การพ่อน้ำ กิจกรรมสำคัญของชุมชน และวิถีชีวิตร่วมสมัยของคนไทแสก ผ่านแพลตฟอร์ม TikTok หรือแพลตฟอร์มออนไลน์อื่น ๆ การนำเสนอในลักษณะนี้ช่วยให้คนภายนอกเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับไทแสกบ้านอาจสามารถได้ง่ายขึ้น ขณะเดียวกันก็ทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนได้เรียนรู้รากเหง้าและเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทแสกมากยิ่งขึ้น ซึ่งช่วยสะท้อนทั้งรากเหง้าและการปรับตัวของวัฒนธรรมในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การนำเสนออัตลักษณ์ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเสรี หากแต่ถูกกำหนดบางส่วนโดยโครงสร้างของแพลตฟอร์ม เทคโนโลยี และระบบทุน ซึ่งมีผลต่อการมองเห็น (visibility) และการกระจายของเนื้อหา

หากพิจารณาในมิติ “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” สื่อออนไลน์ถือเป็นพื้นที่ของการต่อรองอำนาจในการนิยามตัวตน เพราะในอดีตการรับรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์มักถูกกำหนดจากสายตาคนนอกหรือหน่วยงานรัฐ แต่เมื่อชุมชนสามารถสร้างเพจหรือสื่อของตนเองได้ ชาวไทแสกจึงมีบทบาทในการเล่าเรื่องตนเอง และนำเสนอภาพลักษณ์ที่ต้องการสื่อสารต่อสังคม กระบวนการนี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับสังคมส่วนใหญ่ ที่ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ถูกนิยามเพียงฝ่ายเดียวอีกต่อไป แต่สามารถใช้สื่อเป็นเครื่องมือสร้างการยอมรับและพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเอง

เพจไทแสกอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม มีจำนวนผู้ติดตาม 900 คน มีการเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งรูปแบบสื่อที่ได้รับการตอบรับมักเป็นสื่อวิดีโอสั้น ภาพถ่ายพร้อมคำบรรยาย

และการถ่ายทอดสดกิจกรรมต่าง ๆ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่เข้าใจง่าย เข้าถึงรวดเร็ว และสร้างการมีส่วนร่วมได้ดี ดังที่นางจรรววรรณ ราชลีย์ (สัมภาษณ์, 29 กรกฎาคม 2565) ผู้ดูแลเพจให้ข้อมูลไว้ว่า

“หลังจากมีเพจแล้ว คนรุ่นใหม่เข้ามาติดตามข่าวงานประเพณีมากขึ้น คนต่างถิ่นรู้จักไทแสกบ้านอาจสามารถมากขึ้น หรือมีผู้ติดต่อเข้ามาศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนเพิ่มขึ้น”

นอกจากนี้ การทำเพจยังทำให้ผู้ชมสามารถเห็นภาพบรรยากาศจริง รับรู้ความงดงามของภาษา การแต่งกาย และพิธีกรรมได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังสามารถแชร์ต่อได้ง่าย ทำให้เกิดการกระจายตัวของข้อมูลในวงกว้าง ข้อมูลเชิงประจักษ์ลักษณะนี้จะช่วยทำให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า สื่อออนไลน์มิได้เป็นเพียงช่องทางประชาสัมพันธ์เท่านั้น แต่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงชาติพันธุ์สัมพันธ์ และการผลิตซ้ำอัตลักษณ์ไทแสกให้ดำรงอยู่ในโลกสมัยใหม่อย่างมีพลัง

ในอีกด้านหนึ่ง การสื่อสารผ่านเพจหรือสื่อออนไลน์ยังเป็นกระบวนการ “ผลิตซ้ำอัตลักษณ์” อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อมีการโพสต์ภาพ การแต่งกายพื้นเมือง คลิปการพูดภาษาไทยแสก หรือการประชาสัมพันธ์งานบุญ สิ่งเหล่านี้จะช่วยตอกย้ำความหมายของความเป็นไทแสกให้คงอยู่ในความทรงจำร่วมของสมาชิกชุมชนและผู้ติดตามภายนอก อัตลักษณ์จึงไม่ได้หยุดนิ่ง หากถูกสร้างและยืนยันซ้ำผ่านการสื่อสารในทุกช่วงเวลา ยิ่งเพจมีผู้ติดตามจำนวนมาก หรือมีการมีส่วนร่วมผ่านการกดไลก์ กดแชร์ แสดงความคิดเห็น ก็ยิ่งสะท้อนว่า สื่อดังกล่าวมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้และการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ไทแสกในสังคมร่วมสมัย

การนำเสนอในลักษณะนี้นับเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญของ “การนำเสนออัตลักษณ์” เพราะแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไทแสกไม่ได้หยุดนิ่งอยู่เพียงในชุมชน แต่ถูกสื่อสารตีความ และสร้างความหมายใหม่ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่

ขณะเดียวกันก็ยังคงยึดโยงกับแก่นของวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อัตลักษณ์บางด้านถูกเน้นย้ำเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบสื่อสมัยใหม่ ขณะที่บางด้านอาจถูกลดทอนหรือไม่ถูกนำเสนอ ขณะเดียวกัน ชุมชนยังใช้สื่อเหล่านี้เป็นพื้นที่ต่อรองและสร้างการรับรู้เชิงบวกต่ออัตลักษณ์ของตนเองในบริบทสังคมร่วมสมัย

ภาพที่ 9 เฟจของชุมชน (เฟจของชุมชน)

กล่าวโดยสรุป การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทแสกบ้านอากาสามารถเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนและมีพลวัต ภายใต้บริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทน และชุมชน อัตลักษณ์มิได้เป็นสิ่งที่คงที่ หากแต่ถูกผลิต ต่อรอง และปรับเปลี่ยนผ่านวิถีชีวิต พิธีกรรม นโยบายของรัฐ และสื่อสมัยใหม่ ซึ่งสะท้อนทั้งการดำรงรักษาและการปรับตัวของวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองร่วมสมัย

ในมิติทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงสู่ระบบตลาดและการเคลื่อนย้ายแรงงานส่งผลให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ดั้งเดิมลดลง อย่างไรก็ตาม ชุมชนได้ปรับตัวโดยนำทุนทาง

วัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การผลิตอาหารพื้นถิ่น การจัดทำชุดชาติพันธุ์ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมเพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชน

ในมิติทางสังคม การขยายตัวของการศึกษาและสื่อสมัยใหม่ส่งผลให้ภาษาไทยกลางและภาษาอีสานมีบทบาทมากขึ้น ขณะที่การใช้ภาษาไทยแสดงลงในบางกลุ่มบางวัย แต่ยังคงได้รับการธำรงผ่านครอบครัว บทเพลงพื้นบ้าน และพิธีกรรม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดอัตลักษณ์ร่วม

ในมิติทางวัฒนธรรม กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิตและการแต่งกายเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม ชุมชนมิได้ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง หากแต่เลือกปรับประยุกต์วัฒนธรรมดั้งเดิมให้สอดคล้องกับบริบทร่วมสมัย เช่น การใช้ชุดไทแสกในงานสำคัญ การนำการเล่นสะกั้นสากไปเผยแพร่ภายนอกชุมชน และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน

การนำเสนออัตลักษณ์ดังกล่าวสามารถอธิบายผ่านแนวคิดการผลิตซ้ำและการแสดงอัตลักษณ์ในพื้นที่สาธารณะ โดยอัตลักษณ์ถูกสร้างและต่อยอดผ่านการปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์ เช่น ภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม บทเพลง และดนตรี การแสดง และสื่อออนไลน์ ส่งผลให้อัตลักษณ์ไทแสกได้รับการรับรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ดังนั้น ชุมชนไทแสกบ้านอากาสามารถมิได้เพียงธำรงรักษาอัตลักษณ์ดั้งเดิม แต่ยังมีมีการต่อรองและผลิตซ้ำอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่องภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลง ทำให้อัตลักษณ์ดังกล่าวดำรงอยู่ในฐานะ “วัฒนธรรมที่มีชีวิต” ทั้งนี้ สอดคล้องกับกรอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมตาม พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ทั้ง 6 ด้าน ซึ่งสะท้อนการสืบทอดและการปรับตัววัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องในสังคมร่วมสมัย

อภิปรายผลการวิจัย

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยแสบกบ้านอาจสามารถมีได้จำกัดอยู่เพียงลักษณะภายนอกหรือรูปแบบการแสดงออกทางกายภาพเท่านั้น แต่เป็นระบบความหมายเชิงสังคมวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยความเชื่อคุณค่าและวิถีปฏิบัติที่ฝังรากลึกในชีวิตประจำวันของสมาชิกชุมชน อัตลักษณ์ดังกล่าวเกิดจากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ความทรงจำร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษและผีประจำตระกูล ซึ่งสามารถอธิบายได้ภายใต้กรอบทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ (ethnic relations theory) ที่มองว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์เป็นผลผลิตของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในสังคมภายใต้โครงสร้างอำนาจมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติหรือคงที่

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ พัฒนา กิตติอาษา (2546) ที่อธิบายว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างและมีพลวัตตลอดเวลา อีกทั้งอภิญญา เพื่องฟูสกุล (2546) ที่เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกสังคม และบริบทของอำนาจ ซึ่งเมื่อพิจารณาร่วมกับทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เกิดขึ้นผ่านกระบวนการนิยามตนเอง (self-identification) และการถูกนิยามจากภายนอก (external categorization) ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในสังคม

ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยแสบกมีลักษณะเป็นพลวัต โดยสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันยังคงรักษาแก่นสารของประเพณีดั้งเดิม เช่น ภาษา การแต่งกาย พิธีกรรม บทเพลงและดนตรีพื้นบ้าน แม้ว่าจะมีการผสมผสานสื่อสมัยใหม่และกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐก็ตาม ซึ่งสามารถอธิบายผ่านแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ได้ว่า การดำรงอยู่ของอัตลักษณ์มิได้เป็นเพียงการอนุรักษ์วัฒนธรรม แต่เป็น “กระบวนการต่อรอง” ภายใต้โครงสร้างสังคมที่ไม่เท่าเทียม โดยกลุ่มชาติพันธุ์ต้อง

เลือกสรรและปรับใช้วัฒนธรรมบางส่วนเพื่อรักษาความแตกต่างและความชอบธรรมในการดำรงอยู่ของตนเอง

ในประเด็นดังกล่าว บทบาทของรัฐมีความสำคัญอย่างยิ่งในการกำหนดกรอบการนำเสนอวัฒนธรรม ผ่านการสนับสนุนกิจกรรม เช่น การแสดงแสงเต้นสาก และพิธีกรรมกินเตเตเดน ซึ่งสะท้อนกระบวนการ “จัดวางอัตลักษณ์เชิงสถาบัน” (institutionalized identity) ที่รัฐเข้ามาบิบทบาทในการกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับนโยบายการท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจ ในขณะที่เดียวกันชุมชนก็ต้องปรับตัวและต่อรองกับกรอบดังกล่าว ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์เชิงอำนาจตามแนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์

อัตลักษณ์ไทยแสบกยังสะท้อนความสามารถของชุมชนในการต่อรองเชิงวัฒนธรรม โดยยังคงรักษาพิธีกรรมสำคัญ เช่น กินเตเตเดน และการละเล่นแสงเต้นสาก ควบคู่ไปกับการเปิดรับสื่อดิจิทัลและกิจกรรมสมัยใหม่ เช่น การสอนภาษา การเผยแพร่เพลงพื้นบ้าน และการจัดกิจกรรมผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการสร้าง “พื้นที่อัตลักษณ์แบบยืดหยุ่น” (flexible ethnic identity space) ซึ่งชุมชนใช้เป็นกลไกในการอ้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้แรงกดดันของสังคมสมัยใหม่

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของเยาวชนผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรม การผลิตสื่อ และการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ยังสะท้อนกระบวนการสืบทอดอัตลักษณ์ภายใต้เงื่อนไขของโครงสร้างรัฐ ระบบการศึกษา และสื่อสมัยใหม่ ซึ่งในมุมมองของทฤษฎีชาติพันธุ์สัมพันธ์ ถือเป็นการสร้างความต่อเนื่องของอัตลักษณ์ (continuity of ethnicity) ผ่านการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ มากกว่าการคงอยู่แบบตายตัว

โดยสรุป อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยแสบกบ้านอาจสามารถเป็นผลผลิตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และชุมชน ซึ่งมีลักษณะเป็นกระบวนการต่อรอง ปรับตัว และสร้างความหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง อัตลักษณ์จึงมิได้เป็นสิ่งที่คงที่ หากแต่เป็นพื้นที่ของปฏิสัมพันธ์

เชิงชาติพันธุ์ที่สะท้อนทั้งการดำรงรักษาความเป็นกลุ่ม และการปรับตัวต่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองร่วมสมัย

ในบริบทสังคมร่วมสมัย จะเห็นได้ว่า อัตลักษณ์ไทแสกบ้านอาจสามารถมิได้หยุดนิ่งอยู่กับรูปแบบดั้งเดิม หากมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เช่น การนำชุดประจำชาติพันธุ์ไปใช้ในการแสดงระดับจังหวัดและระดับประเทศ การพัฒนาอาหารพื้นถิ่นเป็นสินค้าของฝาก การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว และการใช้สื่อดิจิทัลหรือโซเชียลมีเดียในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชุมชน กระบวนการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนมิได้เพียงอนุรักษ์วัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังมีทางเลือกสรร ดีความ และนำเสนออัตลักษณ์ใหม่ให้เหมาะสมกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

ในอีกมิติหนึ่ง กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าเป็น “การผลิตซ้ำอัตลักษณ์” ผ่านกิจกรรมทางสังคมและพื้นที่สาธารณะ กล่าวคือ การสวมใส่ชุดไทแสก การใช้ภาษาไทแสก การจัดแสดงศิลปะพื้นบ้าน หรือการเผยแพร่เรื่องราวผ่านสื่อออนไลน์ ล้วนเป็นการตอกย้ำความหมายของความเป็นไทแสกให้ดำรงอยู่ทั้งในความรู้ของคนในชุมชนและสังคมภายนอก อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งตายตัว หากเป็นกระบวนการทางสังคมที่ถูกสร้าง สืบทอด และต่อรองอยู่เสมอ

ดังนั้น การเชื่อมโยงอัตลักษณ์ไทแสกบ้าน อาจสามารถกับกรอบมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้ง 6 ด้าน สะท้อนให้เห็นว่า ไทแสกมิใช่เพียงกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่น หากแต่เป็นชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมสำคัญและมีมรดกภูมิปัญญาที่มีชีวิต ซึ่งยังคงสืบทอด ปรับตัว และดำรงอยู่ได้อย่างมีพลวัตในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทแสกมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย การวิจัยในอนาคตจึงควรพิจารณาประเด็นดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชาติพันธุ์อื่น

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในจังหวัดนครพนมหรือในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อทำความเข้าใจรูปแบบการดำรงอยู่และการปรับตัวของอัตลักษณ์ในบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้เห็นแนวทางการสืบทอดและการนำเสนอวัฒนธรรมของแต่ละชาติพันธุ์อย่างเป็นระบบ

2. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา

ควรจัดทำหลักสูตร “วัฒนธรรมไทแสกศึกษา” ในโรงเรียนท้องถิ่น เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตน การเรียนการสอนควรรวมถึงภาษา พิธีกรรม เครื่องแต่งกาย ดนตรี อาหาร และการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อส่งเสริมการสืบทอดอัตลักษณ์อย่างยั่งยืน

3. การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ควรมีการศึกษาผลกระทบระยะยาวของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อพิธีกรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อวิเคราะห์ว่า การเปิดเผยวัฒนธรรมสู่ภายนอกมีผลต่อการปรับเปลี่ยนเนื้อหา วิธีการนำเสนอ และความเข้มแข็งของอัตลักษณ์อย่างไร ผลการศึกษานี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถวางแผนการท่องเที่ยวและปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ราชลัย์. (2565,12 มีนาคม). การอบรมภาษาสแกให้แก่เยาวชนไทสแกในชุมชนบ้านอาสามารถ [Status update] Facebook. <https://www.facebook.com/cchaaruwrrnaa>.
- ไทสแกอาสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. (2565, 12 มีนาคม). ไทสแกอาสามารถ <https://www.facebook.com/jaruwan2513/>.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2555). ความไม่ไทยของคนไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). มติชน.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง เชิดชาติ หิรัญโร และพวงผกา ธรรมธิ.(2563). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์ในพื้นที่ของพุทธศาสนาของกลุ่มปลัง (ไตดอย-ลัวะ)*. รายงานการวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กองทุนอินทร์-สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.
- วนิดา อินทอร่านวย. (2560). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559. กลุ่มงานพัฒนากฎหมาย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุเทพ สุนทรเสถียร. (2548). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่ม ชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดองค์การความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์*. เมืองโบราณ.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). *สังคมและวัฒนธรรมไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อคิน รพีพัฒน์. (2548). *วัฒนธรรมคือความหมาย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวทางมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร ยะวรรณ. (2543). *สแกเด่นสาก : กระบวนการขัดเกลาทางสังคม ศึกษากรณีสแกเด่นสากบ้านอาสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- Barth, F. (Ed.). (1969). *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Little, Brown and Company.
- Eriksen, T. H. (2010). *Ethnicity and nationalism: Anthropological perspectives* (3rd ed.). Pluto Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Stanford University Press.
- Hall, S. (1996). Who needs “identity”? In S. Hall & P. du Gay (Eds.), *Questions of cultural identity* (pp. 1–17). SAGE Publications.
- Max Weber (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology*. University of California Press.